

گورستان و معماری منظر

فرشاد کازرونی / کارشناس ارشد معماری منظر

farshadkazerooni@yahoo.com

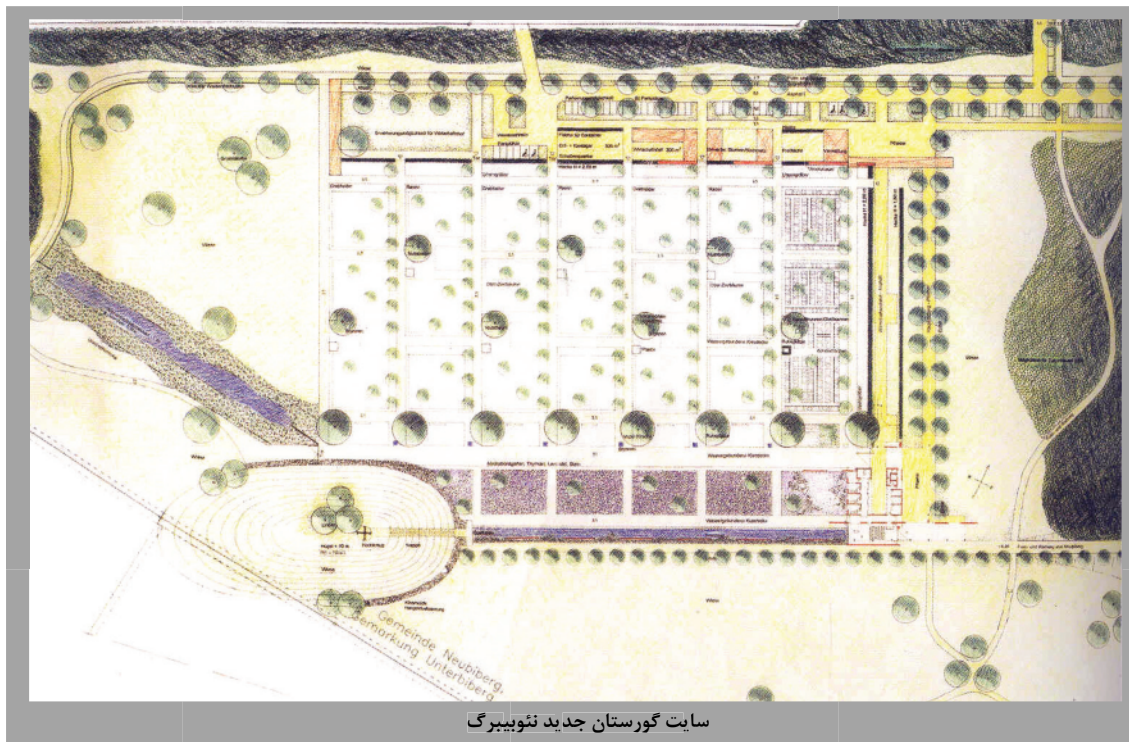

گورستان‌ها به لحاظ تاریخی، فرهنگی، معماری و باستان‌شناختی منابع باارزشی به شمار می‌روند. فضای گورستان نه فقط برای مردگان، بلکه برای زندگانی است که مردگان تنها سوژه‌های آنها قلمداد می‌شوند. این فضاها که زمانی بخش مهمی از بن‌مایه‌های زیستگاه‌های بشری بوده و به عنوان فضاهایی مانا در خدمت فعالیت‌های آیینی، فرهنگی و مذهبی قرار داشته‌اند، اهمیت خود را از دست داده و به صورت لکه‌های متروک و فاقد حیات در شهرها پدیدار شده‌اند. اما سؤالات اصلی در اینجا مطرح می‌شود که آیا واقعاً باید به گورستان‌های باقیمانده در فضای امروزی شهرها به صورت یک معضل در ساختار آنها نگاه شود؟ و آیا نمی‌توان این گورستان‌ها را به حیات پویای شهری بازگرداند؟ این مقوله نیاز به تغییر نگاه دارد، چراکه این فضاها می‌توانند دارای امکانات بالقوه بسیار بالا و نقش آفرین در شهرها باشند. در حال حاضر یکی از مشکلات فعلی شهرهای ما میزان تراکم بالای ساخت و کمبود فضاهای باز شهری است. از سویی گورستان‌ها با توجه به ویژگی مانایی خود می‌توانند در قالب فضاهایی باز و سبز نقش مهمی را در حوزه اکولوژیک شهری ایفا نمایند که این امر خود باعث کنترل توده و فضا در شهرها می‌شود؛ از سوی دیگر با ساماندهی مناسب و باززنده‌سازی می‌توان کارکردهای آیینی، فرهنگی و گردشگری را که در ذات گورستان‌ها نهفته است، دوباره رونق بخشید و آنها را در قالب مراکز یادمانی به پارک موزه‌ها، باغ مشاهیر و مراکز فرهنگی تبدیل نمود که خود می‌تواند به

افزایش کیفیت بافت‌های پیرامون این فضاها کمک کند. از این حیث گورستان‌ها می‌توانند در زمینه پایداری شهرها از جنبه‌های گوناگون توسعه شهری، اکولوژیکی، اجتماعی و فرهنگی بسیار اثرگذار باشند. برای دستیابی به این اهداف به همکاری تخصصی‌های گوناگون در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، شهرسازی و... نیاز است. رشته معماری منظر می‌تواند نقش مهمی را در تحقق اهداف فوق ایفا نماید. در واقع، هنر منظر آرای با هدف افزایش کیفیات محیطی و ساماندهی گورستان‌های قدیمی می‌تواند در باز زنده‌سازی این فضاها اثرگذار باشد. در این زمینه می‌توان مثال‌های بی‌شماری را برشمرد که در اینجا به «گورستان جدید نئوببرگ» در آلمان اشاره می‌نمایم تا اهمیت و تأثیر استفاده از دانش معماری منظر و رشته‌های مرتبط با آن در طراحی یک گورستان جدید مشخص شود. (کازرونی، ۱۳۸۷).

گورستان نئوببرگ (Neubiberg)

گورستان نئوببرگ با در نظر گرفتن جوانب گوناگون طراحی منظر شکل گرفته است و یکی از اهداف اصلی در طراحی آن حفظ منظر کوهستانی و طبیعی از طریق حداقل دخل و تصرف در سایت و همچنین استفاده از گونه‌های گیاهی مرتبط با این منطقه است. این گورستان از قسمت‌های گوناگونی تشکیل شده که طراحی هر بخش بر اساس ویژگی‌های خاصی صورت گرفته است. در انتهای جنوبی گورستان برکه طویلی قرار دارد که به یک تپه منتهی می‌شود. اطراف این برکه با یاس آبی و زنبق

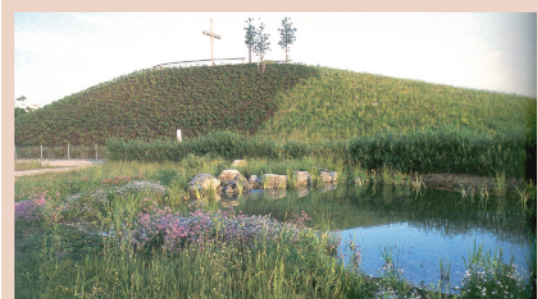

سایت گورستان جدید نئوببرگ

پوشیده شده است.

هماهنگ کردن بته‌هایی به رنگ‌های آبی، قرمز و طلایی تشدید می‌شود و از طریق نوارهای ایجادشده از کاشت این گیاهان و قرارگیری هندسی مقابر، محوطه میانی گورستان به دیوارهای نگهداری خاکستر متوفیان در شمال سایت متصل می‌شود. گیاهان این بخش عبارت است از اسطوخودوس، آویشن و گل ناز. در غرب و در پایین‌ترین نقطه، نهر آبی وجود دارد که اطراف آن توسط گیاهان بادوام محلی پوشیده شده است.

ردیف مقابری که در محوطه قرار دارند به گونه‌ای متفاوت طراحی شده‌اند که دارای شخصیت مستقلی شوند. این امر با

چشم‌انداز تپه از کنار برکه

محوطه میانی گورستان

چشم‌انداز تپه از کنار آبنا

منظر سازی در محوطه میانی گورستان

در تمام راه‌هایی که به گورستان منتهی می‌شوند درختان افرا، بلوط و لیمو کاشته شده است. درختان میوه که در ردیف سنگ‌مزارها قرار گرفته‌اند، تغییر فصول را یادآوری می‌کنند. در لبه هر ردیف از سنگ‌مزارها، فضاهای آرامی که تحت سایه درختان گردو قرار دارند نیز دیده می‌شود. همچنین آبنا‌های ساخته‌شده از سنگ آهک در این گورستان به چشم می‌خورد که توسط «کریستین هینگ» (Christian Hing)، مجسمه‌ساز معروف طراحی شده است. در کل همان‌طور که اشاره شد، طراحی این قسمت از گورستان با تکیه بر اصول منظرسازی و بهره‌گیری از عناصر طبیعی منجر به ساماندهی خلاق محیط شده و تصویری متفاوت از گورستان را ایجاد کرده است. (Nicolette baumeister, 2007).

منابع

■ کاررونی، فرشاد (۱۳۸۷) مرگ گورستان‌ها (در جستجوی راه‌کارهایی برای مکاتبت بخشیدن به گورستان‌ها در شهرهای ایرانی-اسلامی)، مقاله منتخب همایش ملی دانشجویی، کاشان، آذرماه.

■ Nicolette baumeister (2007) *new landscape architectur*, brawn, berlin, p128.